

Sygn. akt V CSK 41/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący)
SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)
SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości "M." Spółki z o.o. w S.
przeciwko D. Spółce z o.o. w S.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 maja 2006 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 17 lutego 2005 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 15 marca 2004 r. Sąd Okręgowy – orzekając ponownie – uznał umowę sprzedaży nieruchomości z dnia 9 lipca 2001 r. za nieważną i nakazał stronie pozwanej – Spółce z o.o. „D.” jej zwrot powodowi – Syndykowi Masy Upadłości „M.” – Spółce z o.o. Istotne elementy stanu faktycznego były następujące.

Umowę sprzedaży z dnia 9 lipca 2001 r. zawarła spółka „M.” ze Spółką pozwaną. W dacie zawierania umowy spółka „M.” znajdowała się w złej sytuacji finansowej, ciążyło na niej sporo zobowiązań i jedyny, poważny element majątkowy stanowiła sprzedana nieruchomość. Strona pozwana jako pożyczkodawca była jednym z wierzycieli sprzedającego. Z racji powiązań personalnych pomiędzy Spółkami stronie pozwanej znana była sytuacja finansowa Spółki „M.”. Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą wszystkie przesłanki uznania umowy za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości Spółki „M.” w świetle art. 527 k.c. Umowa ta była zawarta z pokrzywdzeniem pozostałych wierzycieli i obie strony miały świadomość tego stanu rzeczy.

Apelacja strony pozwanej została oddalona jako nieuzasadniona. Sąd Apelacyjny stwierdził, że o rozpoznaniu zmienionego przez powoda w toku sporu żądania przesądził ten Sąd w poprzednim wyroku z dnia 24 lipca 2003 r. Rozstrzygnięcie w tym zakresie wiązało także Sąd Apelacyjny rozpoznający apelację (art. 386 § 6 k.p.c.). Całkowicie nieuzasadniony okazał się zarzut apelacyjny naruszenia art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Uchybienie obowiązkom wynikającym z art. 479¹² § 1 k.p.c. nie zamyka drogi sądowej dla dochodzenia roszczeń zgłoszonych z opóźnieniem. Bezpodstawnie w apelacji podnoszono zarzut naruszenia art. 527 k.c. Pozwana uzyskała bowiem korzyść majątkową i nie ma znaczenia okoliczność, że w wyniku zbycia własności nieruchomości spółka „Mega” dokonała częściowej spłaty części udzielonej pożyczki pieniężnej przez stronę pozwaną. Strona pozwana uzyskała przecież zaspokojenie części swoich wierzytelności, a więc w rezultacie korzyść majątkową.

W kasacji pozwanych podniesiono obszerny katalog zarzutów naruszenia prawa procesowego. Wskazywano na kilka grup zarzutów: a) obrazę art. 386 § 6

k.p.c. w zw. z art. 384 i art. 378 k.p.c., art. 379 pkt 1 i 6 k.p.c., art. 321 k.p.c.; b) obrazę art. 325 k.p.c., 321 k.p.c. i 384 k.p.c.; c) obrazę art. 479¹² § 1 i § 2 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. i art. 166 § 1 k.p.c. oraz art. 203 § 1 i § 4 k.p.c. (we wstępie kasacji pomyłkowo podano naruszenie art. 204 k.p.c.); według skarżącego, doszło także do naruszenia art. 198 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 201 § 1 k.p.c. W zakresie naruszenia prawa materialnego eksponowano naruszenie art. 507 § 1 k.c. w zw. z art. 720 § 1 k.c. i w zw. z art. 6 k.c. oraz art. 45 Konstytucji.

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Sposób skonstruowania skargi kasacyjnej i przedstawiona w niej motywacja prawna zarzutów kasacyjnych pozwala na stwierdzenie, że strona skarżąca eksponuje w zakresie naruszenia przepisów prawa procesowego przede wszystkim zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., art. 386 § 6 k.p.c., art. 384 k.p.c. art. 199 § 1 k.p.c. oraz art. 479¹² § 1 k.p.c. W każdym razie, podnosząc te zarzuty, zmierza do uzasadnienia wniosku o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenia powództwa.

Wbrew sugestii skarżącego, Sąd Apelacyjny rozstrzygnął jednak sprawę w granicach apelacji strony pozwanej (art. 378 § 1 k.p.c.). Brał bowiem pod uwagę zarzut zgłoszony w pkt II tego środka odwoławczego dotyczący tzw. prekluzji dowodowej, uregulowanej w art. 479¹² § 1 k.p.c. Wprawdzie sama motywacja prawna tego Sądu w zakresie oceny wspomnianego zarzutu jest jednak bardzo lapidarna, jednakże Sąd ten kategorycznie stwierdził ostatecznie to, że uchybienie obowiązkom wynikającym z art. 479¹² § 1 k.p.c. nie zamyka drogi sądowej dla dochodzenia roszczeń zgłoszonych z opóźnieniem (s. 3 uzasadnienia). Należy to stanowisko akceptować i w konsekwencji uznać, że nie doszło do naruszenia przepisu art. 199 § 1 k.p.c. Na marginesie tylko należy zauważyć, że skarżący – eksponując niedopuszczalność drogi sądowej w danej sprawie (z racji „braku dowodu wykazania czynności przedprocesowych” przez powoda) – sugeruje jednocześnie odrzucenie pozwu lub oddalenie powództwa (s. 7 uzasadnienie kasacji).

Nie było również podstaw do stwierdzenia, że Sąd Apelacyjny naruszył przepis art. 386 § 6 k.p.c. przy przyjęciu motywacji prawnej tego zarzutu proponowanej przez skarżącego. Sąd Apelacyjny uchylił jedynie zaskarżony wyrok i zalecił rozstrzygnąć o roszczeniu strony powodowej opartym na przepisach o skardze pauliańskiej (art. 527 k.c.).

Niezrozumiale brzmi motywacja zarzutu naruszenia przez Sąd Apelacyjny zakazu reformationis in peius, sformułowanego w art. 384 k.p.c. Naruszenie tego przepisu skarżący motywuje „sanowaniem orzeczenia Sądu Apelacyjnego z dnia 17 lipca 2003 r., zawierającego rozstrzygnięcie ponad tezy pierwszej apelacji pozwanego, wywodzonym, oczywiście, na jego niekorzyść”. Trudno zrozumieć, więc na czym miałyby polegać naruszenie tej istotnej dla procesu reguły kontroli instancyjnej zaskarżanych orzeczeń, skoro Sąd Apelacyjny (orzekając po raz pierwszy) nie „oddalił” przecież roszczenia powoda o ustalenie nieważności umowy sprzedaży, ale uchylił w całości zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i zalecił rozpoznanie także drugiego roszczenia strony powodowej, tj. roszczenia wynikającego z art. 527 § 1 k.c. To drugie roszczenie stało się w rezultacie przedmiotem rozpoznania Sądu Okręgowego (orzekającego powtórnie). Sąd Apelacyjny (orzekając ponownie) potwierdził zasadność roszczenia pauliańskiego i oddalił apelację strony pozwanej.

2. Z akt rozpoznawanej sprawy wynika to, że strona powodowa w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji zgłosiła pierwotnie dwa roszczenia: a) roszczenie o uznanie umowy za nieważną i nakazanie wydania nieruchomości powodowi; b) roszczenie o uznanie umowy za bezskuteczną (art. 527 k.c.). To drugie żądanie zgłoszone zostało (z ostrożności procesowej) w piśmie procesowym z dnia 8 lipca 2002 r. (k. 62-65, pkt 5). W piśmie tym podano także pewne fakty mające uzasadniać roszczenie pauliańskie powoda. Sąd Okręgowy rozważał zasadność tego roszczenia, chociaż ostatecznie uznał zasadność pierwszego roszczenia powoda (k. 123 akt; s. 7 uzasadnienie wyroku tego Sądu). W wykonaniu zarządzenia z dnia 29 września 2003 r. (k. 187 akt) powód ostatecznie sprecyzował roszczenie w piśmie z dnia 3 października 2003 r. (k. 192). W piśmie tym szerzej rozwinięto wcześniej wskazane podstawy faktyczne roszczenia pauliańskiego (art. 527 k.c.). Jeżeli więc Sąd Okręgowy - rozpatrując

ponownie sprawę – orzekał także w oparciu o fakty przytoczone przez powoda po sprecyzowaniu żądania pauliańskiego, to nie doszło w tej sytuacji do zmiany powództwa w rozumieniu art. 193 k.p.c. Od początku postępowania w sprawie zgłoszone bowiem zostały dwa roszczenia ze wskazaniem odpowiedniej podstawy faktycznej tych roszczeń.

Powstaje w związku z tym kwestia, czy drugie roszczenie powoda (roszczenie pauliańskie), rozpatrywane było na podstawie tych twierdzeń i dowodów powoda, które zgłoszone zostały we wskazanym w art. 479¹² § 1 k.p.c. czasie biegu postępowania. Dotychczasowy przebieg postępowania może świadczyć jednak o tym, że zasadność roszczenia pauliańskiego strony powodowej mogło być rozpatrywana także w okresie wychodzącym poza cezurę czasową przewidzianą w art. 479¹² § 1 k.p.c., a więc w okresie objętym tzw. prekluzją dowodową. Tymczasem przepis art. 479¹² § 1 k.p.c. jest normą procesową o charakterze bezwzględnie obowiązującym (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2005 r., III CK 541/04, niepublik.), a Sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę i orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym z uwzględnieniem ograniczeń dotyczących jego prekluzji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., III CSK 128/05, niepublik.). W związku z tym, że z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika to, czy zasadność roszczenia pauliańskiego powoda uzasadniał materiał dowodowy objęty prekluzją dowodową z art. 479¹² § 1 k.p.c., czy także dowody przedstawione przez powoda w innym czasie, należało przyjąć za trafny zarzut kasacyjny naruszenia art. 479¹² § 1 k.p.c. Naruszenie tego przepisu procesowego spowodowało konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

3. Nie sposób podzielić argumentacji skarżącego, starającego się umotywić naruszenie art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 720 k.c. w wyniku - zdaniem skarżącego – błędnej interpretacji przez Sąd Apelacyjny jednej z tzw. obiektywnych przesłanek skargi pauliańskiej, tj. „uzyskanie korzyści majątkowej” przez dłużnika pauliańskiego. Nabycie własności nieruchomości przez stronę pozwaną na podstawie umowy sprzedaży oznacza nabycie korzyści majątkowej w rozumieniu

art. 527 § 1 k.c. bez względu na to, czy transfer własności służył (przynajmniej częściowemu) umorzeniu zadłużenia z tytułu pożyczki udzielonej przez nabywcę upadłej spółce. Umowa sprzedaży prowadzi bowiem do przysporzenia w majątku kupującego w rozumieniu prawa cywilnego.

Należy zwrócić uwagę także na to, że w rozpatrywanej sprawie chodzi o roszczenie pauliańskie zgłoszone przez syndyka masy upadłości na podstawie przepisu prawa upadłościowego z 1934 r. (art. 59 in. tego prawa). W przepisach tych odesłano do ogólnych roszczeń pauliańskich przewidzianych w art. 527 k.c. in. (art. 56 prawa upadłościowego).